

Nr 16

Konstitutionsutskottets betänkande i anledning av motion om översyn av frågan om sekretesskydd för uppgiftslämnare till intervju- och enkätundersökningar.

Motionen

I detta betänkande behandlas motionen 1972: 394 av herr Molin (fp) och fru Anér (fp).

Hemställan avser: "att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder om en vidgning av direktiven för 1969 års offentlighets- och sekretesslagstiftningskommitté så att frågan om sekretess åt uppgiftslämnare till intervju- och enkätundersökningar i sin helhet kan prövas av utredningen".

I motionen anføres att den enskilde individiden under senare tid i stigande utsträckning fått motta förfrågningar om sina personliga förhållanden från olika håll. Sådana förfrågningar i form av personintervjuer eller brevenkäter utförs av statliga och kommunala myndigheter, av vetenskapliga organ och av enskilda opinions- och marknadsundersökningsinstitut. Motionärerna erinrar om att det för uppgiftslämnare till statlig och kommunal statistik finns ett visst lagfäst anonymitetskydd i § 16 sekretesslagen. I övrigt saknar emellertid den enskilde garantier för att löften om anonymitetens bevarande infrias. Inte heller föreligger några särskilda lagregler som kan aktualiseras i de fall då löften om anonymitet brutits. Den enskildes rätt till anonymitet bör enligt motionärerna säkerställas antingen genom en lagfäst rätt till anonymitet eller genom att en nämnd eller annat liknande organ inrättas med uppgift att tillse att givna löften om anonymitet för enskilda uppgiftslämnare i sin helhet infrias. Med erinran om att 1969 års offentlighets- och sekretesslagstiftningskommitté bl. a. har till uppgift att undersöka frågan om sekretesskydd för den enskilde i samband med undersökningar som utförs av offentligt organ anser motionärerna det var angeläget att även frågan om sekretesskydd för uppgiftslämnare till annan undersökning blir föremål för översyn. Enligt motionärerna kan detta lämpligen göras av den nämnda kommittén.

Gällande ordning m. m.

Enligt gällande lagstiftning finns särskilda föreskrifter om sekretesskydd för handlingar endast såvitt gäller *allmänna handlingar*. Bestämmelserna har sin grund i tryckfrihetsförordningens (TF) regler i 2 kap.

om allmänna handlingars offentlighet. Huvudregeln är där att varje svensk medborgare äger fri tillgång till allmänna handlingar. Allmänna handlingar är enligt TF alla hos stats- eller kommunalmyndighet förvarade handlingar. Inskränkningar i rätten att ta del av allmänna handlingar får enligt TF endast ske på de grunder som anges i TF 2 kap. 1 § och skall "noga" anges i särskild av Konungen och riksdagen stiftad lag. Sådana bestämmelser finns i lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, den s. k. sekretesslagen.

Frågan om *enskilda handlingar* tas inte upp i sekretesslagen men väl i TF:s straffbestämmelser. Inskränkningar i rätten att disponera över sådana handlingar kan följa såväl av avtal som av författningsbestämmelser om tystnadsplikt eller förbud mot vissa förfaranden i övrigt, t. ex. straffbestämmelserna i fråga om ärekränkning mot enskild person. Det bör också i detta sammanhang erinras om de inskränkningar i fråga om publicering som kan följa av gällande, på frivillighetens grund tillämpade pressetiska regler vars tillämpning övervakas av allmänhetens pressombudsman och pressens opinionsnämnd. Olika branschkutymmer m. m. kan vidare som god sed på resp. område föreskriva, att enskilda handlingar av visst slag skall behandlas på ett sådant sätt att obehöriga inte får insyn i dem.

I sekretesslagens 16 § finns bestämmelser, enligt vilka *för statlig eller kommunal statistik lämnade uppgifter* kan hemlighållas. Där stadgas, såvitt nu är i fråga, följande:

För statlig eller kommunal statistik lämnade uppgifter och myndighets bearbetningar därav må, såframt de avse enskilda personer, bolag eller andra enskilda samfälligheter, vilka äro angivna med namn eller annan identitetsbeteckning, icke utlämnas förrän tjugu år från uppgiftens datum förflutit, därest ej den som däri avses samtycker till ett tidigare utlämnande, eller ock, med hänsyn till uppgiftens eller bearbetningens natur eller det ändamål för vilken den åstundas och omständigheterna i övrigt, trygghet kan anses vara för handen, att utlämnandet ej kommer att missbrukas till hans skada.

Vid utlämnande skall enligt paragrafen erforderliga förbehåll göras.

Som anförts i motionen finns inga särskilda författningsföreskrifter om sekretess för uppgiftslämnare till av enskild bedriven intervju- och enkätundersökning.

Vissa pågående utredningar

Offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén (Ju 1970: 49, OSK) tillkallades 1969 för att utreda frågor om offentlighet och sekretess beträffande allmänna handlingar m. m. Utredningen har parlamentarisk sammansättning. I uppdraget ingår en total översyn av gällande lagstiftning om offentlighet och sekretess. Inom ramen för denna över-

syn har utredningen enligt de ursprungliga direktiven att behandla frågan om offentlighetsprincipens tillämpning på ADB-lagrat informationsmaterial.

Samtidigt med OSK tillkallades *kreditupplysningsutredningen* (Ju 1970: 50) vars uppdrag är att verkställa utredning angående kreditupplysningsverksamhetens normer och framtida organisation. Bakgrunden härtill är enligt direktiven att samhället har anledning att ägna kreditupplysningsverksamheten uppmärksamhet främst från integritetsskyddssynpunkt. Det framhålls i direktiven att den moderna ADB-tekniken öppnat betydligt större möjligheter än tidigare att sammanställa så stora mängder upplysningar att den personliga integriteten lider intrång. I direktiven angavs ursprungligen, att inom ramen för utredningens arbete skulle prövas frågan om enskildas rätt att göra sammanställningar och analyser med hjälp av ADB-teknik.

Enligt *tilläggsdirektiv den 27 maj 1971* har OSK — med motsvarande begränsning i kreditupplysningsutredningens uppgift — fått i uppdrag att utreda hela frågan om lagstiftning rörande personorienterad ADB-information. I OSK:s uppdrag ingår således numera även frågan om enskildas handhavande av sådan information.

Utskottet

I förevarande motion begärs en prövning av frågan om införande av sekretesskydd för uppgiftslämnare till intervju- och enkätundersökningar, som utförs av annan än statlig eller kommunal myndighet.

Någon allmän skyldighet att lämna uppgifter till av enskild bedrivna intervju- och enkätundersökning finns inte. Undersökare och uppgiftslämnare kan normalt fritt överenskomma om i vilken utsträckning lämnat frågesvar får offentliggöras eller eljest begagnas av undersökaren. För sådan överenskommelse gäller allmänna privaträttsliga regler, enligt vilka bl. a. skadeståndsskyldighet kan föreligga vid brott mot överenskommelsen.

Enligt utskottets mening har inte förekommit sådana förhållanden med avseende på av enskild bedrivna intervju- och enkätundersökningar att det finns anledning att nu överväga en särskild reglering av frågan om sekretesskydd för uppgiftslämnare till sådan undersökning. Utskottet hemställer därför

att riksdagen avslår motionen 1972: 394.

Stockholm den 6 april 1972

På konstitutionsutskottets vägnar

GUNNAR LARSSON

Närvarande: herrar Larsson i Luttra (c), Adamsson (s), Nelander (fp), Henningsson (s), Hernelius* (m), fru Thunvall (s), herrar Boo (c), Johansson i Trollhättan (s), Mossberg (s), Pettersson i Örebro* (c), Andersson, Sten, i Stockholm* (s), Bergqvist (s), Schött (m), Molin (fp) och Wictorsson* (s).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar Nelander (fp) och Molin (fp), vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Intervju- och enkätundersökningar riktade till enskilda utföres i ökande utsträckning av bl. a. myndigheter, organisationer, forskare och enskilda. Det rör sig i många fall om angelägna undersökningar där grundmaterialet endast kan erhållas genom direkt uppgiftsinhämtande hos enskilda. Detta aktualiserar emellertid behovet av en översyn av anonymitetsskyddet för uppgiftslämnarna till dessa undersökningar. Man måste finna former för att säkerställa att utlovad anonymitet i praktiken infrias och att de insamlade uppgifterna icke används på annat sätt än vad som ursprungligen angetts. Det måste därför också finnas möjlighet att kontrollera hur data av detta slag dokumenteras, lagras och utnyttjas.

Särskilt viktigt är givetvis sekretessproblemet vid politiska opinionsundersökningar. Det är där av stort värde att kunna genomföra en serie intervjuer med samma personer för att t. ex. studera den politiska rörligheten. Institut som gör upprepade sådana undersökningar samlar med tiden ett omfattande datamaterial som är ytterst känsligt från integritetssynpunkt. Det är viktigt att så fullständiga garantier som möjligt skapas för att detta material inte missbrukas, överlåtes eller på annat sätt kommer i orätta händer. Ett aktuellt exempel på undersökningar av enskildas politiska uppfattning där inga som helst särskilda sekretessregler finns är Svenska kommunalarbetsareförbundets medlemsenkät.

Ett sätt att tillgodose de här angivna önskemålen vore att inrätta en nämnd som skulle ha till uppgift att kontrollera användningen av från enskilda erhållna data. En sådan nämnd skulle givetvis ha rätt till full insyn hos och kontroll av de institutioner som utför intervju- och enkätundersökningar.

Det väsentliga är att sådana förhållanden skapas att de enskilda uppgiftslämnarnas personliga anonymitet säkerställs. Därigenom skulle allmänhetens förtroende komma att öka för de undersökande institutioner, som arbetar på ett seriöst sätt, medan verksamheten skulle försvåras för mindre samvetsgranna undersökare. Dessa problem är således förtjänta av en noggrann undersökning.

Utskottet hemställer

att riksdagen i anledning av motionen 1972: 394 hos Kungl. Maj:t hemställer att frågan om sekretesskydd för enskilda uppgiftslämnare till intervju- och enkätundersökning görs till föremål för utredning.

